



НАЦІОНАЛЬНИЙ ЮРИДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЯРОСЛАВА МУДРОГО



АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ СУДОВОГО ПРАВА

Матеріали X міжнародної
науково-практичної конференції

(25 квітня 2025 р.)



НАЦІОНАЛЬНИЙ ЮРИДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЯРОСЛАВА МУДРОГО
Кафедра кримінального процесу

НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ПРАВА
КИЇВСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА
Кафедра юстиції

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«ОДЕСЬКА ЮРИДИЧНА АКАДЕМІЯ»
Кафедра організації судових, правоохоронних органів та адвокатури
НІМЕЦЬКО-УКРАЇНСЬКЕ ОБ'ЄДНАННЯ ЮРИСТІВ
ГО «СТАЛЕ ПРАВОСУДДЯ»

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ СУДОВОГО ПРАВА

Матеріали X міжнародної науково-практичної конференції

(25 квітня 2025 р.)

Харків
«Право»
2025

Відповідальна редакторка *Л. М. Москвич*

Актуальні проблеми судового права : матеріали X міжнар.
А43 наук.-практ. конф. (25 квіт. 2025 р.) / [відп. ред. Л. М. Москвич] ;
Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого, Каф. кримін. процесу ;
Навч.-наук. ін-т права Київ. нац. ун-ту ім. Т. Шевченка, Каф. юстиції ;
Нац. ун-т «Одеська юрид. акад.», Каф. орг. суд., правоохорон.
органів та адвокатури ; Нім.-Укр. об-ня юристів ; ГО «Стале правосуддя». –
Харків : Право, 2025. – 376 с.

ISBN 978-617-8612-04-7

Збірник містить матеріали Десятої міжнародної науково-практичної конференції з актуальних проблем судового права, у якій взяли участь відомі вітчизняні та зарубіжні науковці та практики. Організаторами заходу виступили кафедра кримінального процесу Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, кафедра юстиції ННІ права Київського національного університету імені Тараса Шевченка, кафедра організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», Німецько-Українське об'єднання юристів і ГО «Стале правосуддя». В основу видання покладено доповіді, виголошені учасниками конференції, які торкаються різноманітних аспектів судового права.

УДК 349.42

Матеріали викладено в авторській редакції.
Відповідальність за їхню якість, достовірність,
відсутність текстових запозичень несуть автори.

Відеозапис конференції за посиланням:



© Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого, 2025

ISBN 978-617-8612-04-7

© ТОВ «Видавничий дім «Право», 2025

на шляху отримання компенсації за воєнні руйнації. 12.03.2025. URL: https://www.facebook.com/story.php?story_fbid=4028645150680648&id=100006056078422&mibextid=wwXlfr&rdid=pEQnHVrK2EbEvvBx (дата звернення – 02.04.2025).

3. Отримали інформацію про всіх українців? До чого призвела кібератака росіян. BBC new Україна. 20 грудня 2024. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/articles/cx26dypg4kgo> (дата звернення – 02.04.2025).

4. Постанова Верховного Суду від 24.01.2020 у справі №910/10987/18 URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/87559633> (дата звернення – 02.04.2025).

5. Проект Закону про внесення змін до Цивільного кодексу України та деяких інших законів України щодо особливостей надання відомостей публічних електронних реєстрів, держателем яких є Міністерство юстиції України, та деяких інших публічних електронних реєстрів № 11533 від 29.08.2024 URL: <https://itd.rada.gov.ua/billinfo/Bills/Card/44802> (дата звернення – 02.04.2025).

Бондарєва М. В.,

к.ю.н., доцент кафедри юстиції

*Навчально-науковий інститут права
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка*

Рабовська С. Я.,

к.ю.н., доцент кафедри юстиції

*Навчально-науковий інститут права
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка*

ВИЗНАННЯ ПРАВ ЗАБУДОВНИКА В ПОРЯДКУ СПАДКУВАННЯ: АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ СУДОВОЇ ПРАКТИКИ

Статтею 376 Цивільного кодексу України вичерпно встановлено правовий статус самочинного будівництва, за якого забудовник позбавляється можливості набути право власності на забудову.

Так ознаками такого будівництва є: 1) будівництво на земельній ділянці, що не відведена для цієї мети; 2) або відсутність дозвільного до-

кумента на будівництво: 3) або відсутність затвердженого проєкта будівництва; 4) або порушення будівельних норм і правил, що мають ознаку істотності [1].

Між тим, вказана стаття, фактично, передбачає дві розгалужені умови при визначенні способу захисту прав забудовника: 1) відсутність заперечень з боку власників (користувачів) земельної ділянки (в тому числі територіальної громади, незалежно від часу надання земельної ділянки з відповідним цільовим призначенням), 2) наявність заперечень землевласників та землекористувачів.

Так само, статтею визначено умову, за якої захист права власності цілісного об'єкта забудови є неможливим, – істотне відхилення від проєкту, що суперечить суспільним інтересам або порушує права інших осіб, істотне порушення будівельних норм і правил.

Відсутність права власності у спадкодавця має наслідком і неможливість включення його де-факто існуючих об'єктів до складу спадкової маси.

У спорах щодо захисту прав забудовника судова практика є досить гнучкою. Так Верховний Суд у справі № 753/8293/21 висловився щодо того, що індивідуальні (садибні) житлові будинки, садові, дачні будинки, господарські (присадибні) будівлі і споруди, збудовані у період до 05 серпня 1992 року, не підлягають проходженню процедури прийняття в експлуатацію [2]. Відтак суд касаційної інстанції констатував, що неоформлені права власності станом на момент виникнення спадкових відносин, не свідчать про самочинне будівництво, якщо таке будівництво завершене легально за законодавством, що діяло на момент його завершення. Вказана категорія судових спорів становить переважну більшість на даний час. Злободенність цього питання зумовлена віковим цензом спадкодавців, працездатний вік яких припадав на радянський період. Схематично судова процедура відбувається за формальної опозиції територіальної громади в середовищі невизнаних спадкових прав нотаріусом.

Логічно, що інші судові спори у цивільній площині можуть виникати за умови заперечень власників (землекористувачів) земельних ділянок щодо легалізації забудов на їх територіях.

Крім того, за положеннями ст. 38 Закону України «Про регулювання містобудівної діяльності» такі спори переходять у площину публічних правовідносин за ініціативою органу архібудконтролю у випадку неможливості усунення істотного відхилення від проєкту або усунення

порушень законних прав та інтересів інших осіб, істотного порушення будівельних норм (щодо знесення самочинно збудованого об'єкта) [3].

Велика Палата Верховного Суду констатувала, що знаходження на земельній ділянці одного власника об'єкта нерухомості (будівлі, споруди) іншого власника істотно обмежує права власника землі, при цьому таке обмеження є безстроковим. Так, власник землі в цьому разі не може використовувати її ані для власної забудови, ані іншим чином і не може здати цю землю в оренду будь-кому, окрім власника будівлі чи споруди [4].

У контексті знесення самочинного будівництва суд касаційної інстанції звертав увагу на такий аспект: оскільки позивач стверджує про перешкоди в здійсненні права на завершення приватизації, яке визнано судовим рішенням, і те що наявність самочинного будівництва перешкоджає в його реалізації, то позовні вимоги про визнання незаконним та скасування рішень державного реєстратора свідоцтва про право власності не є належним способом захисту. Ефективним способом захисту прав позивача є, зокрема, вимога про знесення самочинного будівництва, яка позивачем не заявлена [5].

Крім того, Верховний Суд зауважив, що Європейський суд з прав людини у справі «Іванова і Черкезов проти Болгарії» (№ 46577/15) від 21 квітня 2016 року підтвердив, що знесення самочинного будівництва є крайньою мірою і можливе лише тоді, коли використано усі передбачені законодавством заходи щодо реагування та притягнення винної особи до відповідальності. Таким чином, встановлені висновками експертів обставини щодо здійснення відповідачем будівництва з порушенням вимог законодавства, не є підставою для задоволення вимог позивача про знесення такого будівництва, оскільки цьому крайньому заходу передуює виконання частини сьомої статті 376 ЦК України [6].

Оскільки предметом нашого дослідження є окремі аспекти визнання прав забудовника в порядку спадкування за законом, то варто зауважити, що у випадку здійснення самочинного будівництва спадкодавцем на чужій земельній ділянці, законодавством визначається доволі чіткий механізм успадкування прав, який реалізовується у судовому порядку. Так спадкоємець успадковує права на матеріали, з яких побудований об'єкт, а власник (користувач) земельної ділянки за бажанням може визнати за собою у судовому порядку право на збудований об'єкт з відшкодуванням витрат на будівництво спадкоємцю або ж вимагати знесення цього об'єкта за рахунок спадкоємців. Спадкоємці у випадку знесення об'єкта залишають

у своєму розпорядженні його демонтовані елементи. Основну проблематику у такій категорії спорів становить відсутність у спадкоємців доказової бази реального понесення витрат спадкодавцем на будівництво.

Як бачимо, спадкування самочинно зведених об'єктів породжує правову колізію, зумовлену відсутністю у спадкодавця права власності на фактично існуючий об'єкт. Судова практика визнає право спадкоємця на збереження або компенсацію вартості споруди за умови дотримання принципу пропорційності та відсутності істотних порушень при будівництві чи відсутності порушених прав третіх осіб. Натомість, межі допустимих відхилень від проєктів забудови, відповідність поліпшення забудови ознакам реконструкції, а, нерідко, і спір між позивачем та відповідачем щодо належності земельної ділянки, сформованої за часів радянського недосконалого законодавства, створюють правову невизначеність для спадкоємців і землевласників. У такій категорії спорів також важливо розрізняти конфлікт і правовий спір. Не кожне непорозуміння має юридичне значення. І саме суд має визначити, чи йдеться про захист права, чи лише про незгоду сторін.

Відтак потребує подальшого дослідження питання меж допустимого правонаступництва у випадках самочинного будівництва з урахуванням інтересів сторін, публічного порядку та судової доктрини.

Список використаних джерел:

1. Цивільний кодекс України : Кодекс України від 16.01.2003 №435-IV : станом на 10 січ. 2025 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text> (дата звернення: 06.04.2025).
2. Постанова Верховного Суду від 20.02.2025 у справі №753/8293/21. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/125358705> (дата звернення: 06.04.2025).
3. Про регулювання містобудівної діяльності : Закон України від 17.02.2011 №3038-VI : станом на 9 лют. 2025 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3038-17#Text> (дата звернення: 06.04.2025).
4. Постанова Великої Палати Верховного Суду від 19.05.2020 у справі №916/1608/18. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/89819917> (дата звернення: 06.04.2025).
5. Постанова Верховного Суду від 01.02.2023 у справі №381/702/20. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/108849186> (дата звернення: 06.04.2025).
6. Постанова Верховного Суду від 31.05.2021 у справі №320/1889/17-ц. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/97286025> (дата звернення: 06.04.2025).

Зміст

НАУКОВІ ТА ПРАКТИКИ

Бакаянова Н. М.	
ЗАХИСТ ПРОФЕСІЇ АДВОКАТА: СУЧАСНИЙ ВИМІР	3
Беспалько І. Л.	
ДЕЯКІ ПИТАННЯ УЧАСТІ СЛІДЧОГО У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОЦЕСУАЛЬНОМУ ДОКАЗУВАННІ	9
Бондар І. В., Малярчук Л. С.	
ФУНКЦІОНУВАННЯ ДЕРЖАВНОГО РЕЄСТРУ РЕЧОВИХ ПРАВ НА НЕРУХОМЕ МАЙНО: ВИКЛИКИ СЬОГОДЕННЯ	14
Бондарєва М. В., Рабовська С. Я.	
ВИЗНАННЯ ПРАВ ЗАБУДОВНИКА В ПОРЯДКУ СПАДКУВАННЯ: АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ СУДОВОЇ ПРАКТИКИ	18
Гансецька В. В.	
ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДОБРОЧЕСНОСТІ СУДДІВ: МОЖЛИВОСТІ ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ В УКРАЇНІ	22
Говоруха В. І.	
ОСОБЛИВОСТІ ІНТЕРФЕЙСУ ЗАПИТІВ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ ЩОДО ІНФОРМАЦІЇ ПРО ТРАНСПОРТНІ ЗАСОБИ	25
Долинська Т. С.	
ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ІНСТИТУТУ ПРИСЯЖНИХ В УКРАЇНІ ТА КРАЇНАХ ЄВРОПИ	29
Дудченко О. Ю.	
РОЛЬ І ПОТЕНЦІАЛ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ У РЕАЛІЗАЦІЇ МЕХАНІЗМІВ ПЕРЕХІДНОГО ПРАВОСУДДЯ: КОМПАРАТИВНИЙ АНАЛІЗ	32
Зетко Б. І.	
СПРАВЕДЛИВІСТЬ СУДОВОГО РІШЕННЯ ЯК ОДИН ІЗ ПРИНЦИПІВ ПРАВОСУДДЯ	34
Кісліцина І. О.	
ДОБРОЧЕСНІСТЬ СУДДІВ ЯК ГАРАНТІЯ ДОВІРИ ДО ПРАВОСУДДЯ: ЄВРОПЕЙСЬКІ ПІДХОДИ ТА УКРАЇНСЬКІ РЕАЛІЇ	38
Ковальчук І. С.	
ОСОБЛИВОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ СПЕЦІАЛІЗОВАНОЇ ПРОКУРАТУРИ У СФЕРІ ОБОРОНИ	43